

Koteczki István

Hadak útján...

Tévedések végjátéka

A „Bismarck” elsüllyesztése

1941. május 20-án a brit Admirális a következő üzenetet kapta *Denham* fregattkapitánytól, a stockholmi tengerészeti attasétól: „*Kattegat, ma, május 20-án 15 órakor két nagy hajó három torpedórombolóval és öt kísérőhajóval, 10 vagy 12 repülőgéppel Marstrand mellett elhaladt északnyugatnak.*”¹ Az egyik a *Bismarck* csatahajó, a másik a *Prinz Eugen* nehézcirkáló volt. A *Bismarck* – a kor legnagyobb csatahajója – a német hadiipar büszkeségének számított. 247 méter hosszú, 36 méter széles, tényleges vízkiszorítása 41 700 tonna. A hosszúság és a szélesség aránya kitűnő egyensúlyi helyzetet biztosított. A hajót 33 cm vastag különleges krómnikkel-acél ötvözet, az ún. Wotan-páncélzat borította, ami másfélszer volt erősebb, mint a többi tengeri hatalom által használt páncélzat. A 33 cm-es Wotan-acél kb. 53 cm-es, hagyományos acélpáncélnak felelt meg. A hajó vízrebocsátása után hónapokig folyt a felszerelése a legmodernebb fegyverekkel, hajtóművekkel. Legénysége 2400 fő, parancsnoka Günter Lütjens tengernagy.² Legnagyobb sebessége 31 csomó volt.³ A két hajó feladata: ellenséges konvojok támadása és megsemmisítése az Atlanti-óceánon.

Az indulásról *John Toveyt*, a Home Fleet (Honi Flotta) parancsnokát is értesítették. Ő már régóta számolt a *Bismarck* kihajozásával. Cirkálóit az Atlanti-óceán északi bejáróihoz küldte, azzal a céllal, hogyha az ellenség bármelyiknél is felbukkanna, kövessék, helyzetét folyamatosan jelentsék. A harci érintkezés kerülendő.

Május 21-én a két német hajó befutott Bergenbe. A *Prinz Eugen* feltöltötte üzemanyagkészletét. A *Bismarck* azonban nem, s ezt a későbbiek során sem tette meg, annak ellenére, hogy általános szokás volt, amint egy hadihajó befut a kikötőbe elsőként üzemanyaggal és lőszerrel töltik fel. Bergenben egy brit felderítőgép lefotózta a *Bismarck*ot. Tovey a felderítési adatok ismeretében két részre osztotta flottáját. A *Hood*ot és a vadonatúj *Prince of Wales* (a *King George V.* testvérhajója, annyira új, hogy az ágyútornyaiban még dolgoztak az Armstrong gyár fegyverzet-technikusai), és hat rombolót Lance Holland parancsnoksága alatt Izland térségébe küldte, hogyha az ellenség itt – a Dán-szoroson keresztül – akarna kijutni az Atlanti-óceánra, felvegye vele a harcot. Ő maga *Scapa Flow*-ban

A Bismarck-csatahajó

maradt a King George V.-tel, a *Victorious* anyahajóval és a *Repulse* páncéloscirkálóval egyrészt biztosítani a keleti átjárókat, másrészt várakozó álláspontra helyezkedett, míg a németek felbukkannak valahol.

Május 22-én a Bismarck és a Prinz Eugen elhagyta Bergent. Erről Tovey csak majd egy napos késéssel értesült. (Az időjárás lehetetlenné tette a légi felderítést.) Végzett egy gyors számítást, miszerint az ellenség az elmúlt 24-54 óra alatt bármikor elhagyhatta a kikötőt. Figyelembe véve a Bismarck sebességét, ez idő alatt több, mint 700 mérföldet tehetett meg, jócskán a nyílt óceán felé haladhat. Nem volt értelme tovább Scapa Flow-ban maradni.

Ezalatt a Dán-szorosban két angol cirkáló örködött, a *Norfolk* és a *Suffolk*. Utóbbit az akkori legmodernebb radarral is felszerelték, melynek hatótávolsága optimális esetben 15 mérföld volt. 23-án 18 órakor a Suffolkon az őrszem két hajót vett észre. A Bismarck a felfedezésre sortűzzel felelt. A britek udvariasan előreengedték a németeket, majd tisztas távoból, „fegyelmezett bátorsággal” követték őket, s folyamatosan küldték helyzetjelentéseiket Holland és Tovey számára.

Az ellentengernagy a Hoodon egy gyors számvetés után arra jutott, hogy másnap, 24-én megütközhet az ellenséggel. Utasította a Prince of Waleset, hogy szorosan maradjon mellette, és kövesse a Hood mozdulatait. Erre mondta később az Admiralitáson a vezérkari főnök: „egy kézzel mentek a csatába, pedig az embernek két keze van.”⁴ Holland terve az volt, hogy a Prince of Wales-szel és a Hooddal a Bismarckot kényszeríti harcra, a Prinz Eugent pedig a Suffolokra és a Norfolkra bízta. Be is vált volna, ha a Suffolk egy időre nem veszti el a radarkapcsolatot a németekkel, és ha a Bismarck nem cserél helyet a Prinz Eugennel. (Most az utóbbi haladt elől.) A helycseréről a britek nem tudtak. A két hajó sziluettje amúgy is hasonló volt. Ez Holland számára végzetes lett.

Mire a német hajókat újra megtalálták, addigra már ők voltak helyzeti előnyben. A két brit csatahajó olyan szögben közeledett, hogy hátsó ágyútornyait nem tudták használni, viszont a német tüzéreknek tökéletes célpontot nyújtottak. Amellett az ellentengernagy a cirkálókat nem tájékoztatta a tervéről, nehogy lehallgassák a rádióüzenetet és felfedezzék őket. Ezt a harc idején sem tette meg. Megfeledkezett róla. Holland a következő jelzést küldte a Prince of Walesnek: „Felkészülni a tüzelésre. Célpont a bal oldali hajó.”⁵ (azaz az elől haladó Prinz Eugen.)

Az angolok pontatlanul tüzeltek. Nem így a németek. Holland-del ellentétben Lütjens nem tévedett: a Bismarck a Hoodra tüzelt egyre pontosabban. Ráadásul a Prince of Wales ágyútornyai rögtön az első sortűzek után felmondták a szolgálatot. A fegyvergyár technikusai azonnal javítani kezdték. Közben a németek telibe találták a hajó vezénylőhídját. Holland ekkor – megunva a németek agyaggalamb-lövészetét -20 fokos balra fordulásra adott parancsot. Elkésett. Forduló közben a Bismarck sortűze eltalálta a hajó lőszerraktárát...

A Hood felrobbant és szinte azonnal elsüllyedt. Több mint 1400 ember veszett hullámsírba, mindössze három túlélő maradt. A Prince of Wales visszavonult. Gyakorlatilag harc képtelen lett. A Bismarck is kapott találatokat. Az egyik épp csak megkarcolta a Wotan-páncélt, a másik viszont az orr-részen léket ütött, s itt az amúgy is kevés üzemanyagból jócskán folyt a tengerbe.

A győzelem után a németek rögtönzött „haditanácsot” tartottak. A Bismarckon a kiömlő olaj csak töredéke volt a károknak. A léken ugyanis betört a víz, ami használhatatlanná tette a nyersolaj egy részét, másrészt víz alá került néhány olajszivattyú is, ezek így működéskép-

telenné váltak. Az üzemanyag-veszteség miatt csak takarékos üzemmódban haladhattak, kb. 22 csomós sebességgel. Ezen tények ismeretében Lütjens úgy határozott, hogy befut a legközelebbi francia kikötőbe, a Prinz Eugen pedig egyedül folytatja a bevetést, a brit konvojok támadását. Este 6 óra körül a megbeszéltek szerint különváltak. A Bismarck társa eltűnését egy hirtelen támadással fedezte, sikerrel. Az angol radarkezelők csak órákkal később vették észre, hogy már csak a Bismarckot követik.

Az Admirális nem tudott a Bismarck sérüléseiről. Az összes felszabadítható hajóját bevetette. Gibraltárból kifutott az *Ark Royal* anyahajóból, a *Renown* csatacirkálóból, a *Sheffield* cirkálóból és rombolókíséretükből álló H-hajóraj. A körzetbe irányították a *Rodney* csatahajót. Az afrikai partoktól visszarendelték az *Edinburgh* cirkálót.

Ezalatt Tovey szinte már a lehetetlennel is megpróbálkozott. Utasította a Victorious anyahajót, hogy Swordfish repülőinek hatósugara széléről azonnal indítson támadást a Bismarck ellen. A pilóták közül azonban eddig csak ketten szálltak fel anyahajóról. Más választásuk azonban nem volt. (A támadás alatt a britek majdnem „öngólt” lőttek. A Bismarckot üldöző hajók előtt felbukkant az amerikai *Modoc* őrhajó. A Prince of Wales kapitánya – összetévesztve őt az ellenséggel – tűzparancsot adott. A tévedés gyakorlatilag az utolsó pillanatban tisztázódott.) A német csatahajó a támadás utáni hajnalon lerázta üldözőit. Erre lehetőséget adott a brit hajók tengeralattjáró-veszély miatti cikcakk mozgása. Az egyik ilyen manővernél a Bismarck „angolosan” távozott. A radarkezelők hiába várták, hogy újra felbukkanjon a képernyőn.

Tovey kezdhette újra a keresést. Hajóit a Dán-szoros, illetve az Atlanti-óceán felé irányította. Ezt a következőképp indokolta: ha a Bismarck súlyosan megsérült (már értesült az olajvesztéséről), akkor vissza kell térnie Németországba nagyjavításra. Erre a legbiztosabb útvonal a Dán-szoros. Ha sérülése jelentéktelen, kijávitják útközben és folytathatja a hadműveletet, támadhatja a konvojokat. Abban az esetben, ha francia kikötőbe menne nagyjavításra, az angol bombázók bármikor megtámadhatják (úgy, mint korábban a *Gneisenaut*). Tovey tehát „ejtette” a francia útvonalat. Az Admirális mozgósította nagy hatótávolságú *Catalina* felderítő-hidroplánjait a Bismarck felkutatására. Munkájukat siker koronázta: 26-án 10.30-kor felfedezték a német csatahajót. Kiderült, hogy a King George V. néhány órával ezelőtt csak 30 mérfölddel kerülte el az ellenséget.

Időközben az *Ark Royal* is elérte a bevetési körzetet. Gépei támadásra indultak. Ekkor egy újabb probléma merült fel. A Bismarcktól nem messze haladt a *Sheffield*, amit a német hajó helyzetének jelentésére küldtek oda. Erről az értesítés az anyahajóra késve érkezett meg. Maund, a hordozó kapitánya rejtjelezés nélkül, azonnal üzenetet küldött gépeinek: „Vigyázat! Ott a *Sheffield*!”⁶ Elkésett. A pilóták már Bismarck-ként azonosították. (Pedig a *Sheffield*nek két kéménye volt, a Bismarcknak csak egy.) A cirkáló hihetetlen manőverezéssel megúsza a támadást. Csak az utolsó két gép pilótájának tűnt fel, hogy az „ellenség” nem tüzel rájuk. „Elnézést, kapitány!” – ez volt az üzenetük.⁷ (A tévedés már csak azért is kellemtelen volt, mert a *Sheffield* többször volt gyakorló célpont az *Ark Royal* gépei számára. Tehát már a sziluettje alapján is fel kellett volna ismerniük...) Tovey az eset kapcsán Maundtól a következő hírt kapta: „Találat nincsen, Készülök az újabb támadásra.”⁸

Ez viszont már sikeres volt. A Bismarckot elérte a végzete. Az egyik repülőgép torpedója a tatnál robbant. A találat tönkretette a kormánylapátokat, enyhe bal fordulónak megfelelő helyzetben beragadtak. A hajót többé nem lehetett irányítani. Képtelen volt jobbra, a francia partok felé fordulni, csak balra, az ellenség felé. (Tovey a *Sheffield* jelentését, miszerint

a Bismarck irányt változtatott és feljűk tart, elűszűr nem hitte el.)

A Bismarckot tehát „elkapták”. Mår „csak” el kellett sűllyeszteni. A brit rombolűk egűsz jettel tåmadták – kűlönűsebb eredmny nlkűl –, s 27-n reggel megrkezett a „kivgzűosztag”, a King George V. s a Rodney. A tűzpårbajt az utűbbi hajű kezdte meg 8.47-kor, s bű mårfél rån át megållås nlkűl folyt. Idűkűzben megrkezett s bekapcsolűdott a harcba a *Dorsetshire* nehzcirkålű is. Tovey 10.22-kor „tűzet szűntess”-t veznyelt. A Bismarck ekkor mår csak egy långolű roncs volt. A kegyelemdűfst a *Dorsetshire* adta meg. A tűbb, mint 2200 tengerszbűl a Maori rombolű 27-et, a *Dorsetshire* 80-at vett a fedlzetre. A tűbbi a hajűval egyűtt odaveszett. gy a mai napig a Bismarck a vilåg legnagyobb tengeri katonai temetűje.

48 vvel ksűbb, 1989-ben *Robert Ballard*, aki koråbban a Titanic megtalålåsával vål ismertt, felkutatta a Bismarckot. A pontos koordinåtákat csak a nmet kormány illetkesvel kűzölte. Nmetország a Bismarckot saját tulajdonånak tekinti, katonatemetűknt kezeli, s a ronccsal kapcsolatos mindenfle kutatås ill. kiemelési engedlyt megtagad, biztosítva a hajű s halott tengerszei rűk nyugalmat.

Felhasznål t irodalom

-  Top Gun 1995/6.
-  Top Gun 1995/7.
-  Ludovic Kennedy: riåsok csatája. A Bismarck csatahajű ldűzsnek elszűllyesztsnek tűrtnete. Eurűpa Kűnyvkiadű, Bp., 1983.
-  Milos Hubåcek: Långolű ceån.. Kosuth/Zrínyi, Bp., 1978.
-  Bak Jűzsef – Csonkarti Kåroly – Lvay Gåbor – Sårhidai Gyula: Hadihajűk tpuskűnyv. Zrínyi, Bp., 1984.

Jegyzetek

1. Top Gun 1995/6. 42.
2. Milos Hubåcek: Långolű ceån 92–93.
3. Egy csomű egy tengeri mrfűld egy ra alatt. Egy tengeri mrfűld: 1853 mter.
4. Ludovic Kennedy: riåsok csatája 93.
5. Ludovic Kennedy: riåsok csatája 99.
6. Milos Hubåcek: Långolű ceån 215.
7. Top Gun 1995/6 50.

Kiss Gåbor

„Blitzkrieg” az olajfåk alatt

A håborű elűzmnyei

A szuezi kaland után 11 vig viszonylagos bke uralkodott a Kűzel-Keleten. Azrt viszonylagos, mert a folyamatos hatårincidensek ållandű feszűltsget teremtettek a trsgben. Az ’56-os Egyiptom elleni håborűt Izrael katonailag megnyerte ugyan, de a bkeszerzűds rtelmben a meghűdított terűletekrűl (Gåza, Snai-flsziget) ki kellett vonulni. Izrael rszrűl tehát nem jår a håborű terűleti nyeresggel. Szűvetsgesei, Anglia s Franciaország elrtk cljaikat, a Csatorna megnyitåsát, de mindhårom hatalűmnak hasonlű kűvetkeztst kellett levonnia: a kt legnagyobb hatalű, a Szovjetuniű s az Egyesűlt Ållamok kűzűl legålabb az egyiknek a tåmogatåsát meg kell szerezni kűlpolitikai akciűkhöz, ellenűkben nem lehet politizål. A håborű nyilvánvalűvå tette, hogy Nagy-Britannia s Franciaország mår